Kapittel fem

Mosseskogens mangfold av arter (masterfil)

Av Edmund Schilvold

Urskogkjuke. Blodrød høstlibelle. Buttsnutefrosk. Svartorstrandskog. Dronningsstarr. Mystiske, forunderlige artsnavn som sammen danner noe nær et lite dikt. For disse ordene er mer enn vitenskapelige betegnelser. De skaper assosiasjoner, og de henviser til livsformer som alle er unike og alle kan fortelle oss noe distinkt om Livet.

I overblikket kom vi så vidt inn på hvilke biologiske verdier som finnes i Mosseskogen. I dette kapittelet skal vi se nærmere på dette biologiske mangfoldet, på mangfoldet av arter, på livets tallrike avskygninger i denne lille skogen mellom tettbebyggelse og sjø.

I gjennomganger som denne, som for andre enn forskere og spesielt interesserte kan fortone seg som unødvendig akademiske, er det viktig aldri å miste av syne det faktum at biologisk mangfold ikke egentlig handler om registreringer og rapporter og tykke bunker av papir, men om liv – levende og voksende liv.

Dypest sett er begrepet artsmangfold bare et ord for de nesten uendelig mange variasjonene som finnes av det gåtefulle fenomenet vi har valgt å kalle liv. Det er et fenomen som enhver person, dersom han eller hun gjør en ærlig og uhildet innsats for å studere det, vil innse er så utrolig og så fasettert at det fortjener å bli kalt et mirakel – og det er et mirakel som er i konstant utvikling og utfoldelse.

Men – i vår hverdag tar vi så altfor ofte dette mirakelet for gitt. Hvorfor? Blant annet fordi vi er en del av det. Vi ser det ikke utenfra. Vi ser det ikke for hva det egentlig er. Å se livet for hva det egentlig er, å se livet i hele dets blendende storhet, er noe vi som mennesker bare delvis kan oppnå, og selv en delvis oppnåelse av dette krever en ekstraordinær mental innsats – vanligvis over lang, lang tid.

La oss se på fenomenet vann. Det vet vi vel hva er. Eller hva? De fleste *tror* i hvert fall at de vet hva det er. Når vi hører ordet vann, tenker vi kanskje på et glass med springvann, eller en flaske mineralvann, eller vannet som vasker mot breddene i en innsjø eller en fjord. Vi drikker vann hver dag. Hva er så spesielt med vann?

Men selv noe så tilsynelatende enkelt og allestedsnærværende som vann er et langt mer besynderlig fenomen enn vi vanligvis tenker over.

Vann kan anta former som er så forskjellige fra hverandre at man ikke skulle tro at den samme substansen, H2O, er byggesteinen i dem alle. Tenk bare på forskjellen mellom det rennende vannet i en elv og frostrosen på et vindu. Eller kontrasten mellom de glitrende bølgene på en solbelyst og sommervarm fjord, og de mektige, amboltformede tordenskyene som kanskje henger over horisonten. For ikke å snakke om forskjellen på regndråper og snøflak. Utallige er de skjøre og delikate formene til snøflakene som så ofte daler nedover gjennom lufta i stille vinternetter – uten å gjøre noe vesen av seg.

Vann kan opptre i både fantastisk vakre og fantastisk bisarre skikkelser. Vann kan overvelde betrakteren fullstendig, eller være helt usynlig for det menneskelige øye. Vann er egentlig et mysterium.

Som vannet, så livet. Det har én kilde, én begynnelse, og likevel har det utallige former. Det opptrer som alt fra plankton i havene til elefanter på de afrikanske slettene, men både planktonet og elefantene utgår fra den samme grunnleggende strukturen – en dobbeltspiral av DNA. Livet har utallige ansikter, men alle ansiktene representerer Livet – et bakenforliggende mirakel som vitenskapen kan beskrive resultatene av, men aldri fullt ut forklare.

I likhet med snøen som faller fra himmelen, kan artsmangfoldet fortone seg som kaotisk. Men i både den fallende snøen og i vrimmelen av arter eksisterer det de utroligste strukturer.

Hvis det er noe som fortjener ærefrykt i denne verden, så er det fenomenet liv, og alle dets former. Så la oss si som den tysk-franske teologen og filosofen Albert Schweitzer: Ha ærefrykt for livet – og ikke bare for det menneskelige livet, men for livet i alle dets vidunderlige og merkverdige former.

Disse perspektivene er avgjørende for å kunne se begrepet artsmangfold i dets rette sammenheng. Uten dem blir naturen redusert til et slags raritetskabinett med objekter som vi kan leke med og utnytte slik vi måtte ønske.

Spranget fra disse vidtfavnende tankene til vesle Mosseskogen kan kanskje virke langt. Det er lett å glemme at naturen i vår eget nærmiljø representerer det samme vidunderet som regnskogen i Amazonas og Barriererevet i Australia. Det er et vidunder som aldri er langt unna, samme hvor vi befinner oss, men for å se det må vi åpne øynene og se på nye måter – sanse og utforske på vis som går utover våre opparbeidede vaner og rutiner.

*

Med dette i mente, og med sinnet løftet i hvert fall litt opp fra hverdagens og vanenes skyggedal, skulle vi være rede til å se nærmere på hvilke uttrykk livet har funnet i Mosseskogen.

Røysåsen–Vardåsen – uglenes tilfluktssted

La oss begynne i sør. I den delen av området er det åsdraget Røysåsen–Vardåsen som representerer den intakte skogens sørligste utpost. Bebyggelsen har krøpet opp på sørsiden av Røysåsen, men går heldigvis ikke opp til toppen av åsdraget, der den ville ha hatt en ødeleggende effekt på de forsiktige profilene til det naturlige kystlandskapet.

Den øvre delen av åsdraget er preget av røsslyng og furuskog – få andre plantearter er i stand til å overleve i den skrinne jorda oppe på toppen av denne værharde grunnfjellsryggen. Men fordi de bratte åssidene gjør skogen her oppe lite tilgjengelig for maskiner, og boniteten uansett er for lav til at skogen har noen særlig kommersiell interesse, har skogen stort sett fått være i fred for øks og sag. Det er i seg selv nok til å gjøre den interessant.

Når man går her oppe, er det lett å glemme at byen bare befinner seg noen hundre meter fra den søndre delen av toppen. Man har på sett og vis entret en annen verden. Den ulendte geografien sørger for at dette åsdraget, og spesielt den vestvendte delen av det, virker atskilt fra områdene rundt, og har få besøkende sett i forhold til nærheten til tettbebyggelsen. Utsikten vestover, til de jomfruelige delene av Jeløy, og videre til Vestfold og Buskerud, og Skrim og Blefjell, er betagende, og noen av furuene her oppe har former og dimensjoner som bringer tankene hen på langt mer avsidesliggende områder i Norge – Femundsmarka, for eksempel. Og siden trær som står i skrinn jord og må tåle vanskelige forhold, vokser langsomt, er disse furuene betydelig eldre enn de ser ut til å være.

Egentlig er det slett ikke så overraskende at hubroen har hatt fast tilhold her i alle år, og at det såkalte Hubroprosjektet, ledet av biologen Rune Aae, for ikke lenge siden uttalte at dette området hadde fylkets sikreste forekomst av denne verdens største ugle. Forholdene synes å ligge godt til rette for at en fugl som hubroen kan ha et hjem her.

Troverdige personer kan for øvrig fortelle at det for noen tiår siden ble skutt flere hubroer i nettopp dette området. Ved ett tilfelle ble en hubro drept av en gutt som var ute for å prøveskyte med pil og bue. Gutten var bare ni-ti år, og forsto ikke nok ikke hva han gjorde.

Hvorvidt det fortsatt eksisterer hubro her i dag, er imidlertid uvisst. Den siste sikre observasjonen av hubro i dette området ble gjort våren 2007, av Ernst S. Andersen. Beboere i Gamleveien og i Ørneveien hadde da jevnlig og over flere år hørt lyden av hubro helt inn i hagene sine.

Men våren 2007 ble det, som mange lesere vil huske, igangsatt flatehogst i dalen øst for åsen. Etter denne hogsten synes hubroen å ha forsvunnet, i hver fall inntil videre. Fagfolk mener at denne dalen var hubroens viktigste jaktområde, og at det er et visst håp om at den vil komme tilbake hvis dalen får vokse til igjen.

Undertegnede observerte selv en større ugle i skogen på åsdragets vestside i mai 2009, på en tur i lag med Andersen. Men fuglen var for liten til at det kan ha vært snakk om en hubro. Kanskje kan det ha vært en hornugle, en skogsugle som kan minne om en ”forminsket” hubro.

Skogen på åsdragets vestside, nedenfor toppen, er spennende, og ikke så fattig som man kanskje skulle tro når man betrakter området på avstand. Flere steder danner berget hyller og avsatser med ganske velutviklet jordsmonn, der skogen lett finner feste, og spredte gadder og vindfall viser at skogen er gammel. På de luneste stedene, nede ved jernbanelinjen, finnes det til og med partier med varmekjær lindeskog, der liljekonvallen blomstrer om våren.

I dette vestvendte, solrike området, mellom den forblåste ryggen og jernbanelinjen nede ved sjøen, går det nesten aldri folk. Man må nærmest klatre for å komme ned i det fra utkikkspunktene på toppen, og jernbanen hindrer tilgang fra sjøsiden. For naturen er dette bare en fordel.

Åsdraget Røysåsen–Vardåsen har for øvrig, i likhet med de andre sjønære høydedragene lenger nord, en viktig rolle som ”vindbeskytter” for skogen innenfor. Selv om Mosseskogen ligger like ved fjorden, er mye av den overraskende lun fordi høydedragene ved sundet hindrer vind og tåke i å trenge inn i den midtre og østlige delen av skogen.

Molbekktjernet – skogens juvel

Det er først i nyere tid at Molbekktjernet er blitt liggende fullstendig uforstyrret – upåvirket av vannuttak, og uten besøk av andre ”isskjærere” enn en og annen optimistisk isfisker.

Likevel, i dag er denne forhenværende isdammen så lite berørt av menneskelig aktivitet at den danner et tjern som i vår del av Østfold er nesten unikt. Molbekktjernet er på alle kanter omgitt av skog, og er upåvirket av forurensning fra jordbruk og bebyggelse.

Før var slike tjern relativt vanlige. I dag er mange av dem borte, eller endret til det ugjenkjennelige. Utviklingen de siste hundre årene har gjort Molbekktjernet til noe spesielt. Samtidig kan dette tjernets eksistens stå som et eksempel på at menneskets innflytelse på naturen ikke alltid er av negativ art.

Artsmangfoldet er kanskje den faktoren som klarest viser hvilken betydning tjernet har fått som naturelement, og det er artsmangfoldet som gjør at firmaet Biofokus, i sin rapport av september 2008, beskriver Molbekktjernet som det ene av de to mest interessante delområdene i Mosseskogen, og gir det klassifikasjonen ”Svært viktig (A)”.

Jan Ingar Båtvik, en av landets mest kjente botanikere, er også klar på at Molbekktjernet er av stor betydning for det biologiske mangfoldet i Mosseskogen. Mellom linjene i hans rapport av januar 2008 aner vi en biolog som nesten ikke klarer å skjule sin entusiasme.

Om floraen skriver Båtvik at det i de fuktige områdene rundt tjernet finnes en velutviklet fuktmarksvegetasjon, med blant annet ”myrfiol i store bestander, klourt, gulldusk, skogsivaks og den vakre myrkongle”. Disse er ”gjerne omgitt av gråselje, svartvier og ørevier.” Men de aller mest interessante artene i Molbekktjernet mener han er ”de nasjonalt rødlistede starrartene dronningstarr og bunkestarr”. Førstnevnte er ansett som ”nær truet”, sistnevnte som ”sårbar”. (Dette i henhold til Norsk Rødliste 2006.)

Langs kantene av selve tjernet vokser ”fine bestander av bukkeblad, vassgro, trådstarr, sverdlilje, elvesnelle, myrhatt og sjøsviaks, (…) som gir tjernet variasjon og opplevelsesrikdom”, og ”ute i tjernet flyter fine bestander av stor nøkkerose og tjønnaks”. Nedsenket i selve vannet står vannplanter som tusenblad og storblærerot.

Sistnevnte vannplante er for øvrig noe av en kuriositet fordi den er ”kjøttetende” – som Båtvik påpeker, er den i stand til å fange ørsmå vanndyr i ”fangstblærer” på bladene, og dette gjør det mulig for planten å overleve i miljøer som i utgangspunktet er svært næringsfattige. Den *kan* klare seg uten smådyr som ”kosttilskudd”, men jo bedre fangster den gjør, dess mer kan den vokse.

Dette bringer oss over på insektlivet i tjernet, eller rettere sagt invertebratene. Det er nemlig navnet på kategorien biologer opererer med når de omtaler smådyr som dem i Molbekktjernet. Invertebrater er det samme som virvelløse dyr, og insekter utgjør én av flere dyregrupper i denne kategorien.

I den tidligere nevnte rapporten fra Biofokus får vi vite at Molbekktjernet er hjem for 51 ulike arter av virvelløse dyr, mens en mindre dam som er tilknyttet Molbekktjernet, og som ligger ved Lindebaugen, huser 21 slike arter.

”Til sammen,” skrives det i rapporten, ”ble det på disse to lokalitetene registrert 18 arter øyenstikkere, [noe] som er et stort antall.” 16 av disse var knyttet til tjernet, og tre vurderes som særskilt interessante: Vårøyenstikker (rødlistet, nær truet), høstøyenstikker (nylig oppdaget i Norge) og blodrød høstlibelle (rødlistet, sterkt truet).

Det ble også registrert ”et stort antall” – åtte arter – såkalte overflateteger, en insektgruppe som er i stand til å ”gå på vannet”, det vil si bevege seg bortover vannets overflatehinne.

I alt ble det funnet 68 arter av virvelløse dyr i tilknytning til vann i Mosseskogen. De fleste av disse artene er relativt vanlige, men noen, som den blodrøde høstlibellen, er svært sjeldne, og disse sjeldne artenes tilstedeværelse er i seg selv nok til å rettferdiggjøre vern av områdene de forekommer i.

Tre arter amfibier er observert: Liten salamander, padde og buttsnutefrosk. I tilknytning til dette kan det nevnes at alle amfibier i Norge er fredet, og at både liten og stor salamander er med i rødlisten av 2006.

I tillegg finnes det minst tre arter fisk i tjernet: Ål, som er rødlistet som *kritisk truet*, samt abbor og mort.

For en del år siden ble det dessuten satt ut ørret i tjernet, men det er usikkert om det fortsatt finnes ørret i tjernet i dag.

Jan Ingar Båtvik gir i sin rapport en detaljert beskrivelse av fuglelivet, og forteller blant annet at ”i overgangssonen mot land hekker arter som munk, gråfluesnapper og møller (…) denne sonen har [dessuten] stor tiltrekningskraft på svarthvit fluesnapper, løvsanger og linerle (…) [på grunn av dens] rike produksjon av insekter”.

Bekkedraget mellom Molbekktjernet og sjøen – frodig ravine

Men tjernets positive innvirkning på artsmangfoldet stopper ikke med tjernet, eller med sonen omkring det. Fra nordenden av tjernet går det nemlig en bekk som er av stor betydning for en annen biologisk ”hotspot” i Mosseskogen – sumpskogen ved Lindebaugen.

Denne bekken oppsto etter all sannsynlighet da isdammen ble anlagt, ved at man utformet den nordre demningen slik at overskuddsvann kunne renne ut fra nordenden av dammen.

I løpet de drøyt hundre årene som er gått siden den gang, har bekken fra Molbekktjernet endret omgivelsene nordvest for Molbekktjernet ganske dramatisk. Den vesle vannstrømmen har vært sterk nok til å grave en markant ravine gjennom løsmassene i området, som i stor grad består av marine avsetninger – sjøbunn omdannet til tørt land på grunn av landhevningen som har funnet sted siden siste istid.

Marine avsetninger er kjent for å være kalkrike, og den langstrakte bekkeravinen utgjør et oppsiktsvekkende frodig område, med et stort innslag av løvtrær (blant annet spisslønn og hassel) og flere spennende plantearter, deriblant saftstjerneblom,
slakkstarr, myske og skjellrot. Begge de to sistnevnte er rødlistet som *nær truet* (regionalt).

Skjellrot er i tillegg en stor kuriositet fordi den mangler klorofyll, og dermed er avhengig av å parasittere røttene til løvtrær i nærheten for å kunne skaffe seg næring.

Bekken er også av stor betydning fordi den fungerer som vandringsvei for ålen i Molbekktjernet. Sommeren 2007 observerte turgåeren Viggo Jensen et individ på hele fire-fem kilo i dette lille vassdraget, ikke langt fra utløpet ved Lindebaugen.

Som Biofokus peker på i sin rapport, er ålens avhengighet av denne bekken grunnlag nok for klassifisering av hele ravinen som ”Svært viktig (A)”. Dette siden ålen, som nevnt over, er rødlistet som *kritisk truet*.

For en del år siden skal bekken også ha vært brukt av sjøørret som gytebekk, men etter at den gamle steinsatte bekkegjennomgangen fikk et rørinnlegg, og utløpet ble endret som følge av påfylling av store steiner, skal ørreten ha sluttet å gå opp i Molbekk-vassdraget. Noen enkle kultiveringstiltak ville trolig kunne bøte på denne situasjonen. Men siden flere av de store steinene er ustabile, og kan være farlige, fraråder kjentfolk at private prøver å utføre slike tiltak på egenhånd.

Per i dag finnes det trolig bare én enkelt gytebekk for ørret i Mossesundet – Kambobekken.

Jan Ingar Båtvik nevner dessuten at det hekker en rekke fuglearter i området, deriblant svartmeis, gråtrost, svarttrost, rødvingetrost, bøkesanger, hagesanger, gjerdesmett, munk og gråfluesnapper. Av disse er det bøkesangeren som anses som aller mest interessant – dette fordi den er rødlistet nasjonalt som *nær truet*, og er typisk for høyreist løvskog.

Sumpskogen ved Lindebaugen – høyreist løvskog

Nede ved sjøen, der terrenget flater ut, og vannet fra Molbekken og andre vannsig sprer seg utover i omgivelsene, danner den fuktige marken grunnlag for en naturtype som kan betegnes som en sumpskog. Her ligger det også flere mindre dammer som sjelden tørker helt ut.

Skogen her er godt skjermet mot vind – i sør, øst og nord av bergvegger og bratte hellinger, og i vest av den gamle jernbanelinjen – et oppbygd parti som i dag fungerer som en del av turveien langs sundet.

I mai utgjør denne sumpskogen et særdeles grønt og vakkert område, med høye løvtrær badet i fuglesang, og en rik flora på skogbunnen. Dronningstarr (rødlistet nasjonalt som *nær truet*) er en av artene som trives i dette dunkle og fuktige miljøet. Dette er en stor og staselig plante som blir stadig sjeldnere fordi flere og flere av leveområdene dreneres eller fylles igjen.

Mye av denne skogen klassifiseres av biologene som svartorstrandskog, en naturtype som er rødlistet som *sterkt truet*.

Mølleåsen – sjeldne sopper

Nord for denne frodige sumpskogen begynner så Mølleåsen, et relativt stort høydedrag som tar opp nesten hele den nordligste delen av Mosseskogen, og som går opp til en høyde på om lag 60 meter over havet. Der danner åsen et større flatt platå, stedvis med ganske god utsikt vestover.

Mølleåsen og tilgrensende arealer er blitt pekt ut av samtlige biologer som har undersøkt Mosseskogen som det mest interessante området i skogen ved siden av Molbekktjernet, bekkeravinen og svartorstrandskogen ved Lindebaugen. Hovedårsaken til dette er at mye av åsen er dekket av skog som er lite berørt av hogst, og som

vokser på kalkrike marine avsetninger. Disse to faktorene gir grunnlag for et betydelig biologisk mangfold med flere sjeldne arter, og det er særlig fuglelivet og soppfloraen som peker seg ut. I enkelte partier av skogen finnes det sågar arter som er så uvanlige at enhver form for inngrep vil kunne få alvorlige konsekvenser for disse livsformenes mulighet til overlevelse.

Jan Ingar Båtvik peker på at skogen er tilholdssted for hakkespetter som dvergspett og svartspett, samt for spurveugle og skogdue. Alle disse fuglene er i varierende grad truet av moderne skogbruk (dvergspett er nasjonalt rødlistet som *sårbar*), og er avhengige av hverandre og av de gamle trærne for å kunne overleve. Både spurveugle og skogdue trenger i utgangspunktet rugehull laget av hakkespetter for å kunne hekke, og hakkespettene trenger skog med døde og døende trær både for å kunne finne tilstrekkelig med føde, og for å kunne lokalisere egnede reirtrær.

Om det mer stedbundne livet skriver Båtvik at det ”flere steder finnes kalkkrevende karplanter som tannrot (regionalt rødlistet) og blåveis. Tannrot har her sin eneste lokalitet utenfor Jeløy i Moss kommune (…) Store mengder liljekonvall og (…) tette forekomster av skogvikke vitner også om god, baserik jord og et attraktivt utferdsmål.”

Videre observerte Båtvik flere individer av orkideen knerot, en art som regnes som typisk for gammelskog, og som lett forsvinner hvis et område blir utsatt for flatehogst.

Men det er en soppart funnet av Biofokus som har vekket den største oppsikten. Denne ble oppdaget i det som trolig er det aller mest spennende området på Mølleåsen, et lite dalsøkk i sørøst preget av en gammel, vannfylt grøft som noen steder fungerer som en sump. Biofokus skriver at dette dalsøkket er fullt av ved i ulike nedbrytningsstadier, og at det trolig har ”det beste kontinuitetsmiljøet av granskog i Mosseskogen.”

Soppen det er snakk om, kalles urskogskjuke, Perennipora subacida. Dette er en art som er rødlistet som sterkt truet, og som regnes for å signalisere eksistensen av skog med store naturverdier. Ifølge Biofokus er tilstedeværelsen av urskogskjuke tilstrekkelig grunnlag for klassifisering av det aktuelle området som ”Svært viktig (A)”.

Båtvik har senere uttalt at urskogkjuke er en så sjelden art i Norge at funn av denne soppen burde forårsake umiddelbart vern av voksestedet.

Det ble også funnet en rekke andre interessante sopparter på Mølleåsen, inkludert okerporekjuke, svartsonekjuke og drueblå kremle. Alle disse tre er rødlistet som ”nær truet”, eller som det tidligere het, ”hensynskrevende”.

Skogen i øst – en viktig buffersone med mange kvaliteter

De overnevnte undersøkelsene har langt på vei gjort det klart at det er de vestre delene av skogen – Røysåsen, Molbekktjernet og Mølleåsen – som innehar ”kronjuvelene” hva artsmangfold angår. Men dette betyr ikke at resten av skogen er uten verdier. Over hele skogen finnes det kulturminner, og nærheten til tettbygde strøk gir hele skogen stor betydning for det lokale friluftslivet. Området er akkurat stort nok til at det gir en følelse av å gå i en fullverdig skog, og ikke kun i en bynær park.

Man må heller ikke undervurdere den østlige skogens betydning som buffersone for den vestlige. Skogen i øst demper støyen fra trafikk og bebyggelse, og skjermer til en viss grad områdene i vest mot forurensning og slitasje. Dersom store områder i skogens østre del skulle bli bygd ut, vil det kunne bli svært vanskelig, kanskje umulig, å hindre at den støyen og den omfattende ferdselen som uvegerlig vil følge, degraderer eller ødelegger mange av verneverdiene i vest. Bekkene vil kunne bli forurenset, bakkevegetasjonen tråkket ned, og en del av de mer sky og sårbare dyre- og fugleartene vil kunne forsvinne helt som følge av forstyrrelser.

I tillegg vil en slik utvikling påvirke muligheten til å oppleve stemninger dramatisk. Sett fra et friluftslivperspektiv vil skogen rett og slett ikke være den samme lenger hvis man ser villaer mellom trestammene og hører lyden av gressklippere og musikkanlegg ved Molbekktjernet. Skal man fullt ut bevare et område, må man også sette av et areal omkring det, et belte som kan fungere som en buffersone.

Det er neppe noen overdrivelse å si at det som er igjen av sammenhengende skog i øst er uunnværlig som en beskyttende randsone for det høye artsmangfoldet og de store opplevelsesverdiene i vest.

Skogen i øst er dessuten ikke uten sine biologiske ”hotspots”. Myrområdet i denne skogens midtre del er ett eksempel på dette – det representerer en naturtype det er lite igjen av i kommunen. Der parer frosker seg i store antall etter vårløsningen, mens skogen fylles av disse amfibienes merkelige sang.

Noen steinkast fra myrene finner vi det lange dalsøkket som huser Orebekken – det begynner omtrent ved Ore bru, og strekker seg flere hundre meter innover i skogen i nordvestlig retning. ”Orebekkdalen”, som vi kan kalle den, utgjør et uhyre spennende område. Ikke bare fordi skogen langs bekkedraget er forholdsvis lite berørt av hogst, og sannsynligvis huser noen av de samme artene som Mølleåsen, men fordi det råder en helt egen stemning i dette området. Store, mektige graner, stille, svarte vannspeil og fantastiske dyner av irrgrønn mose gjør at en tur oppover langs Orebekken er som å tre inn i en scene fra Ringenes Herre.

Strendene langs Mossesundet – en rik flora

Hittil har vi stort sett beveget oss inne i skogen, men det er god grunn til å avslutte turen med en ekskursjon til strendene langs sundet, ved den gamle jernbanelinjen som i dag fungerer som turvei. Ikke bare fordi denne delen av sundet utgjør en ”grønn korridor” som det knapt finnes maken til i Oslofjorden, men fordi marine avsetninger og rester av bergarter typiske for Oslofeltet gir grobunn for en rik og vakker flora. Jan Ingar Båtvik skriver i sin rapport at det i dette området finnes ”fine forekomster av de kalkkrevende og varmekjære karplantene blodstorkenebb, broddbergknapp, flekkgrisøre, svarterteknapp og storblåfjær”. Han nevner også kalkelskende arter som kantkonvall, tjæreblom, firfrøvikke, lodnebregne og skogflatbelg. Den sistnevnte er nokså sjelden i Østfold generelt, men ikke i denne Mosseskogens vestre randsone.

Om den grovere vegetasjonen, langs det gamle sporet, bemerker han at det finnes ”en betydelig krattskog av selje, svartvier, istervier, ørevier og svartor. Denne krattvegetasjonen utgjør et viktig landskapselement, og tiltrekker seg et dyreliv basert på vierartene, der for eksempel flere interessante biller inngår.”

Fuglelivet kan også være interessant, får vi vite, spesielt i trekktidene. Den lange strandlinjen er attraktiv som stoppested for flokker på leting etter mat, og Båtvik registrerte både sanglerke, vipe og stær på sine turer i 2007. Alle disse tre er nasjonalt rødlistede. I tillegg observerte han et enkelt eksemplar av natteravn, en pussig skapning som med sin flagrende flukt og sine surrende lyder alltid har vært omspunnet av mystikk.

Naturens overflødighetshorn

Så var vi kommet til veis ende hva dette kapittelet angår. Som vi har sett, er det mye spennende i Mosseskogen. For noen vil nok informasjonen i dette kapittelet være en overraskelse og en øyeåpner,

for andre vil den mer fungere som en bekreftelse på det de har visst siden de var barn – at det er mange av naturens skatter i denne skogen, og et stort mangfold av liv.

La oss aldri glemme at biologisk mangfold handler om voksende, pustende og sprellende liv, om livsformer som er enda mer forskjellige enn snøkrystaller, men som likevel har et felles opphav og en felles kjerne av universelle prinsipper og strukturer.

La oss heller ikke glemme at det er en direkte sammenheng mellom artsmangfoldet i vårt nærmiljø og våre muligheter til å oppleve glede og rikdom i hverdagen. Glede som alltid kan oppsøkes, og som ikke koster et øre, rikdom av en mer blendende og transendent type enn noe av den velstand vi kan akkumulere mellom fire vegger.

Barnets tilnærming til verden representerer noe ekte og verdifullt i denne sammenhengen, noe vi alle burde prøve å finne tilbake til etter hvert som vi eldes og herdes. For meg som liten gutt var artsmangfold noe helt konkret og uendelig verdifullt – selv om jeg aldri hadde hørt ordet nevnt. Det var humlene som sugde nektar fra de ørsmå, klokkeformede blomstene til blåbærlyng mellom lavkledde graner. Det var svarttrosten som spilte fløyte i de dype skyggene i løvskogen. Det var klaser av fullmodne rognebær mot en klar og dypblå høsthimmel. Synet av den røde fjærdrakten til dompapen mellom vinterens frosthvite grener. Klyngene av nye blåveisblomster i løvet fra året før. Livets mangfold var Livet selv – og mitt eget. Mentalt sett var det ofte knapt noe skille mellom de to. Jeg var alt omkring meg, og alt omkring meg var *meg*.

Livet var aldri større og mer vidunderlig enn i naturens tidløse og ærefryktinngytende øyeblikk. Jeg kan fortsatt ikke forestille meg noe mer fortryllende i dette livet enn stunder av den typen jeg som barn opplevde i skogen og ved sjøen.

Sett i forhold til naturens mangfold og stemninger blir selv de største ord små og fattige – bare personer som selv har opplevd det jeg snakker om, kan fullt ut forstå hva det er jeg prøver å beskrive.

Har *du* opplevd hva naturen kan gi? Naturen er som gammel kjærlighet, hvis ikke bedre – naturen ruster virkelig aldri. Den er uendelig gammel, og likevel ung. Det er aldri for sent å oppsøke den igjen.

Kilder

Båtvik, Jan Ingar I. 2008, *Biologisk inventering av Mosseskogen mellom Kambo og Moss by, Moss kommune. Rapport til Kambo vel*

Røsok, Øystein 2008, *Naturtypelokaliteter i Mosseskogen, Moss kommune*, BioFokus-rapport 2008-19